اندیشکده راهبردی تبیین
مجموعه مقالات – ۲۲ دی ماه ۱۳۹۵

ایران و میانجی‌گری بین هند و پاکستان

بسم الله الرحمن الرحیم

مجموعه‌مقالات

ایران و میانجی گری بین هند و پاکستان

کاری از اندیشکده راهبردی تبیین

وبسایت اندیشکده : www.Tabyincenter.ir

نشانی :

تهران، خیابان پاسداران، چهارراه فرمانیه، خیابان شهید آیت الله نمر (بوستان سابق)، خیابان نسترن، پلاک ۳۲

کد پستی : ۱۵۸۵۶۸۶۷۱۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر : ۲۶۱۵۳۲۳۹

فهرست

مقدمه / ۲
ایران و جنوب آسیا / ۳
ایران و میانجی گری؛ شاید زمانی دیگر / ۴
نتیجه گیری / ۷
منابع / ۷

مقدمه

روابط پاکستان و هند در یک کلمه «خوب» نیست. کشمیر مبنای همه‌ی این تعارض است. منازعه پاکستان و هند بر سر حاکمیت کشمیر معرف منازعه‌ای هویتی و حیثیتی است. بنابراین، یکی از دلایلی که باعث شد دو کشور به سوی مسابقات خطرناک تسلیحاتی-اتمی پیش بروند، همین مناقشه کشمیر است. [۱]

منطقه جنوب آسیا به علت اتصالش با خطوط ارتباطی دریایی در اقیانوس هند و به لحاظ قرارگرفتن بین دو منطقه خلیج فارس و جنوب شرقی آسیا، که از نظر سیاسی بی ثبات و از نظر اقتصادی حیاتی است، دارای اهمیت ژئوپلتیک است. نکته مهم این است که در کانون ژئوپلتیک این منطقه، کشمیر قرار دارد. بنابراین واضح است که کشمکش‌ها بر سر اعمال قدرت بر این منطقه همواره وجود داشته است و هر لحظه احتمال وقوع جنگ تمام عیاری بین هند و پاکستان که خسارت‌های جبران‌ناپذیری به همراه آورد، وجود دارد. [۲]

اندیشکده راهبردی تبیین

ایران و جنوب آسیا

از نظر امنیتی ایران، افغانستان، هند و پاکستان بهم گره خورده اند. به نحوی، بسیاری از دغدغه‌های امنیتی سه کشور در پاکستان ریشه دارد و یک بخشی از تولید ناامنی در جنوب آسیا، برآمده از راهبرد مبارزه نامتقارن پاکستان است. تروریست‌هایی که در پاکستان ریشه دارند و در هند و افغانستان و ایران عملیات می کنند و بسیاری از کارشناسان این تروریست‌ها را ناشی از سیاست بخشی از حاکمیت پاکستان می‌دانند.

ایران به امنیت و صلح در این منطقه نیاز دارد چرا که روابط گسترده و مثبت با هند و پاکستان برای ایران مهم است. پاکستان، همسایه جنوب شرقی ایران است و می‌تواند امنیت و یا ناامنی را برای ایران به ارمغان بیاورد و از سوی دیگر روابط ملت ایران و پاکستان یک رابطه نزدیک و دوستانه است و ایران در بین مردم پاکستان از محبوبیت برخوردار است.

از سوی دیگر هند یک قدرت نوظهور آسیایی است که یکی از بزرگترین خریداران نفت ایران می‌باشد و ارتباط فرهنگی گسترده‌ای بین دو کشور وجود دارد. ایران مسیری برای هند است تا بتواند به افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی دسترسی پیدا کند. البته این تفکر نیز وجود دارد در صورتی که روابط هند و پاکستان بهبود یابد، جایگاه ژئوپلتیک ایران و افغانستان برای هند کم اهمیت خواهد شد اگرچه نفت همچنان نقطه قوی برای پیوند ایران و هند است. اما در حال حاضر بندر چابهار، بندر مورد علاقه هند برای ورود به بازار افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی است. هندی‌ها همواره در نقشه‌های خود افغانستان را به عنوان بخشی از جنوب آسیا قلمداد می کنند.[۳]

ایران به امنیت و صلح در این منطقه نیاز دارد چرا که روابط گسترده و مثبت با هند و پاکستان برای ایران مهم است. پاکستان، همسایه جنوب شرقی ایران است و می‌تواند امنیت و یا ناامنی را برای ایران به ارمغان بیاورد و از سوی دیگر روابط ملت ایران و پاکستان یک رابطه نزدیک و دوستانه است و ایران در بین مردم پاکستان از محبوبیت برخوردار است.

از جنبه‌ای دیگر، کشمیر منطقه‌ای است که به عنوان ایران صغیر نیز شناخته می‌شود. کشمیر یکی از کانون‌های اصلی بحران در آسیا به شمار می‌آید.[۴] حضور ایرانیان به ویژه میرسید علی همدانی باعث یک در هم تنیدگی فرهنگی بین مردم کشمیر و ایران شده است. ارتباط قلبی مردم کشمیر به ایران نوعی از توقع را برای مردم این منطقه برای نقش آفرینی ایران فراهم می کند. ایران نیز نمی‌تواند نسبت به مسائل این منطقه بی تفاوت باشد چه از لحاظ ارتباط قلبی، فرهنگی و تاریخی و هم به دلیل مسلمانان این منطقه. از سوی دیگر امنیت منطقه ای جنوب آسیا نیز تا حد زیادی وابسته است به حل مسئله کشمیر در روابط پاکستان و هند.

ایران و میانجی گری؛ شاید زمانی دیگر

«محمد جواد ظریف» وزیر امور خارجه ایران در حاشیه کنفرانس قلب آسیا از آمادگی تهران برای میانجیگری بین هند و پاکستان در راستای کاهش تنش ها بین دو قدرت آسیایی در منطقه خبرداد و گفت:

اگر کمکی از ایران برای هریک از این دو کشور ساخته باشد، ما آماده ایم. ما اعلام داوطلبی (برای میانجی گری بین هند و پاکستان) نمی کنیم اما اگر از ایران خواسته شود، برای کمک آماده ایم زیرا این دو کشور برای ما فوق العاده مهم هستند و با این دو کشور نظرات و دیدگاه های مشترک فراوانی داریم.[۵]

این اظهار آمادگی از سوی پاکستان با استقبال روبرو شد ولی طرف هندی تاکنون واکنشی نسبت به این مسئله بروز نداده است.

میانجی گری به عنوان یک روش و رویه برای کنترل منازعه و حل‌وفصل اختلافات از طریق مسالمت‌آمیز شناخته می‌شود و برای آن الزاماتی در نظر گرفته می‌شود[۶]:

- زمانی که اختلافات طولانی، مداوم و پیچیده است
- طرفین منازعه در تلاش برای کنترل منازعه به یک بن‌بست رسیده‌اند
- هیچ کدام از طرفین منازعه آمادگی تشدید منازعه یا پرداخت هزینه بیشتر را ندارد
- طرفین منازعه برای شکستن بن‌بست و همکاری با یکدیگر و ایجاد تماس و ارتباط آمادگی دارند

اختلافات هند و پاکستان از بدو استقلال دو کشور وجود داشته است و منجر به سه جنگ شده است. از این رو قدمتی به اندازه هر دو کشور دارد. تاکنون نیز هیچگونه راه‌حلی برای حل مسئله کشمیر ارائه نشده است.

تسلیح هر دو کشور به سلاح هسته‌ای باعث شده است تا هزینه درگیری هزینه‌ای غیرقابل تحمل برای دو کشور، منطقه و جهان باشد. البته هند و پاکستان ارتباطات مختلف سیاسی را دارند. [۷] مسئله کمشیر باعث وضعیت نه جنگ نه صلح بین هند و پاکستان شده است علاوه بر تحت الشعاع قرار دادن روابط دو کشور در تمامی ابعاد، موجب گسترش زرادخانه‌های تسلیحاتی دوکشور شده است و هر دو سعی کرده اند آخرین سلاح‌های پیشرفته‌ی دنیا را در اختیار بگیرند. مهمترین تاثیر وضعیت کنونی نه جنگ نه صلح، از نظر روانی آن است است که همه‌ی نیروها و امکانات دو کشور برای یک دوره‌ی طولانی در مرزها بسیج شوند که باعث رقابتی فرسایشی بین دو کشور در بلندمدت و نیز تحلیل توان ملی این دو کشور وجود دارد[۸]

از این لحاظ، میانجی گری امکان پذیر است و برخلاف باور متداول منازعاتی که شامل سرزمین یا امنیت‌اند بسیار بیشتر از ایدئولوژی یا استقلال تابع میانجی گری هستند[۹] این می تواند نقطه گشایش باشد.

طولانی شدن منازعه، قابلیت میانجی گری را کاهش می دهد و این تعارض به قدمت موجودیت دو کشور است از سوی دیگر در منازعات کم شدت احتمال بیشتر پذیرش و موفقیت میانجی گری وجود دارد و یا هرچه اختلاف قدرت بین طرفین کمتر باشد تاثیر میانجی گری بین المللی بیشتر است اما این تعارض به قیمت سه جنگ و سال ها نبرد پنهان و آشکار سیاسی و امنیتی بوده است و از این رو شدت این تعارض، موفقیت میانجی را کاهش می دهد.

اما موانع در این راه نیز قابل ملاحظه است. طولانی شدن منازعه، قابلیت میانجی گری را کاهش می دهد[۱۰] و این تعارض به قدمت موجودیت دو کشور است از سوی دیگر در منازعات کم شدت احتمال بیشتر پذیرش و موفقیت میانجی گری وجود دارد[۱۱] و یا هرچه اختلاف قدرت بین طرفین کمتر باشد تاثیر میانجی گری بین المللی بیشتر است اما این تعارض به قیمت سه جنگ و سال ها نبرد پنهان و آشکار سیاسی و امنیتی بوده است و از این رو شدت این تعارض، موفقیت میانجی را کاهش می دهد.

زمانی باید اقدام به میانجی گری نمود که طرفین منازعه تمایل به تعدیل ناسازگاری و تغییری در انتظارات از خود نشان دهند[۱۲] و این مسئله‌ای است که وزیرخارجه ایران نیز به آن اشاره کرده و درخواست طرفین از ایران را شرط ورود به مسئله میانجی گری دانسته است.

و در این بین شاید ایران را بتوان بی طرف و یا طرفدار اصلی مردم کشمیر دانست که نقطه قوت برای ایران برای ورود به این مسئله است به قول برخی کارشناسان، در این مسئله سازمان ملل ورود موثری نمی کند و دلیل آن هم به خاطر نظم بین المللی است. نظم بین المللی را آمریکایی ها طراحی می کنند و بازیگران بزرگ و موثر هم مطابق با میل و منافع خود و متحدانشان عمل می کنند. هند در شرایط کنونی متحد امریکا است پس سازمان ملل کاری را انجام نخواهد داد که به زیان هند تمام شود.

نتیجه گیری

جمهوری اسلامی ایران به واسطه سیاست های خود روابط مثبت و روبه گسترشی با پاکستان و هند دارد و از سوی دیگر ارتباط عاطفی بین ایران و مردم کشمیر وجود دارد. این مسئله زمینه‌های ورود ایران به روابط پاکستان و هند به عنوان میانجی را فراهم می‌سازد. اما در این مسئله خواست دو دولت پاکستان و هند و دعوت آنها از ایران نیز شرط است. با وجود استقبال پاکستان، هند هنوز واکنشی نسبت به این مسئله نشان نداده است. اما مشکلات اساسی در راه میانجی گری ایران وجود دارد. مهمترین آن، عمیق بودن مسئله کشمیر است. هر دو ادعای ارضی نسبت به این مسئله دارند و از سوی دیگر این مسئله سیاست‌های گوناگون نظامی و امنیتی دو کشور را تعیین کرده است. شاید بتوان این مسئله را عنوان کرد که پیش از ورود ایران، این هند و پاکستان هستند که باید در دکترین‌های امنیتی و نظامی خود، طرفین را از دشمن به یک همسایه تبدیل کنند. به هر حال هند وپاکستان هزینه‌های زیادی را در تقابل و جنگ بایکدیگر پرداخته‌اند.

منابع:

[۱] اطاعت، جواد و احمدی، ابراهیم. تحلیل ژئوپلتیک روابط پاکستان و همسایگان: تنش‌ها و تهدید. فصلنامه تحقیقات سیاسی بین المللی. شماره بیست و چهار. پاییز ۹۴، ص۱۹

[۲] شفیعی، نوذر و اسکندری، مریم. بحران کشمیر: ارزیابی سناریوهای حل بحران. رهیافت سیاسی بین المللی. شماره بیست و هشت. زمستان ۱۳۹۰، ص۲۲۸

[۳] دهشیار، حسین. محمودی، زهرا. ملاحظات پاکستان در فرآیند مبارزه علیه تروریسم (۲۰۰۸-۲۰۰۱). فصلنامه بین المللی روابط خارجی. سال دوم. شماره پنجم. بهار ۱۳۸۹، ص۹۲

[۴] عارف بیژن. بحران کشمیر و آتش زیر خاکستر؛ بررسی دلایل و دیدگاه‌ها. اندیشکده راهبردی تبیین. آدرس:

http://tabyincenter.com/11887

[۵] خبرگزاری مهر. ایران برای میانجیگری میان هند و پاکستان آماده است. یکشنبه ۱۴ آذر، ۱۳۹۵ کدخبر: ۳۸۳۹۹۱۱

[۶] برکوویچ، جاکوب. ترجمه محمدجعفر جواد. برخی مسائل نظری و روندهای تجربی در مطالعه میانجیگری موفق در روابط بین الملل، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۳، بهار ۱۳۸۷، ص ۱۱۵

[۷] اندیشکده راهبردی تبیین. سفر «نارندرا مودی» به کشمیر و سیاست دولت جدید هند در قبال پاکستان. ۱ شهریور، ۹۳ آدرس:

http://tabyincenter.com/14532

[۸] آقایی، سیدداوود. طاهری، ابراهیم. هند و شانگهای. فصلنامه‌ی سیاست. دوره، ۲۳ شماره، ۴ زمستان، ۱۳۹۲ ص ۱۴۱

[۹] برکوویچ. ص ۱۲۱

[۱۰] همان، ۱۱۷

[۱۱] همان. ص ۱۲۰

[۱۲] همدان. ص ۱۱۷

ایران کشوری است که می‌تواند به عنوان یک میانجی بی‌طرف، وارد معادلات روابط هند و پاکستان بشود.

نشانی پایگاه اینترنتی: www.Tabyincenter.ir

شماره تماس جهت اعزام سخنران: ۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۳۹

شبکه (کانال) اندیشکده راهبردی تبیین در تلگرام: @Tabyincenter